

МІСТОБУДУВАННЯ

УДК 711.1-4

Микола Габрель

Національний університет “Львівська політехніка”

д-р техн. наук, професор,

завідувач кафедри архітектурного проектування

e-mail: mykola.m.habrel@lpnu.ua

orcid: 0000-0002-2514-9165

ДО КОНЦЕПЦІЇ “ЛЬВІВ ХХІ ст. ВЕЛИКИЙ І ВЕЛИЧНИЙ”

© Габрель М., 2020

<https://doi.org/10.23939/sa2020.01.123>

Обґрунтовано напрями просторової організації й розвитку Львова в контексті формування містобудівного утворення “Великий Львів” – складного системотехнічного комплексу з поведінкою. Методологічною платформою виконання роботи є: положення загальної теорії систем і системотехніки (проектування систем); теорія еволюції та розвитку, що ґрунтується на фундаментальних поняттях спадковості, мінливості й відбору; модель п’ятивимірності містобудівного простору. Концепція (загальний задум розвитку системи), що відображається в ідеях, принципах і макрохарактеристиках, скерована на узгодження адміністративно-правових, територіально-ландшафтних, соціально-економічних, експлуатаційно-технологічних та інших аспектів формування та просторового розвитку “Великого Львова”. Закладена ідея великого і величного міста ХХІ ст.

Ключові слова: містобудівна діяльність, містобудівне утворення “Великий Львів”, багатофункціональність розвитку, п’ятивекторний простір міста.

Постановка проблеми

В останні десятиліття розроблено велику кількість стратегічних документів розвитку міст, зокрема українських. Їх розробка відбувається на подібних методологічних засадах і опирається, здебільшого, на європейський досвід створення такого типу документів. Зокрема, у Львові за період незалежності різні колективи розробили понад 120 стратегій, програм і концепцій. Існують суперечності як на рівні понятійного апарату – не розкрито сутність понять стратегія, концепція, генплан, інтегрований, і сумніви стосовно ефективності методологічних підходів – проблеми міст загострюються, а розвиток залишається погано керованим. Набуває популярності ідея “Великого Львова” – як повернення на нових методологічних засадах та в нових політичних і соціально-економічних умовах до ідеї І. Дрекслера початку ХХ ст.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Соціальні й просторово-територіальні проблеми розвитку міст розглядають українські дослідники: Ю. Білоконь (2003), В. Вадімов (1998), М. Дьомін (1991), А. Осітнянко (2001), Г. Петришин, А. Плешкановська (2005), Б. Посацький (2011), Б. Черкес (2010) та інші. Важливу роль у процесі обґрунтування методологічних положень розробки генеральних планів населених пунктів відіграли напрацювання В. Нудельмана (1989). Конструктивне планування міста (багатофункціональності його зонування), методи формування і розвитку виробничо-територіальних комплексів міста, оцінку вартості територій населених пунктів досліджує Ю. Палеа (2011), Ю. Дехтяренко, О. Драпіковський, І. Іванова (1997).

Мета статті

Метою статті є обґрунтувати напрями просторової організації й розвитку Львова в контексті формування містобудівного утворення “Великий Львів” як складного системотехнічного комплексу з поведінкою. Просторова організація та розвиток міст трактується як структурно-параметрична й просторово-часова узгодженість елементів, зв’язків і відношень, що спрямована на забезпечення ефективного використання наявного потенціалу і розвиток міста по ефективній траєкторії.

Виклад основного матеріалу

Львів – поліфункціональне місто з майже 800-літньою історією, культурний і освітньо-науковий осередок України, великий промисловий центр і транспортний вузол у минулому. Найбільше на теренах західних областей України місто. Тут збереглися автентичні пам’ятки архітектури XIII–XVII ст., планувальна структура вулиць і площ, потужний пласт археологічного культурного шару, ландшафт. Ці умови визначили містобудівні рішення та архітектурний образ міста, його радіально-кільцеву структуру та інші просторові особливості.

І. Методологічні положення дослідження та оцінка просторової ситуації Львова.

Процеси в містах відбуваються під впливом великої кількості чинників різної природи, але у цілісному містобудівному просторі. Згідно з обґрунтованою автором моделлю містобудівного простору структуризацію чинників просторової організації і розвитку доцільно здійснювати у п’ятивекторному просторі: “людина L – функції F – умови U – геометрія G – час T ”.

Людський вимір (L) належить до найважливіших, бо місто має забезпечувати різноманітні потреби різних груп людей. Встановлення цілей містобудування і управління процесами також здійснюються за участі людини. Саме завдяки наявності у складі урбанізованих систем людей їй властива цілеспрямованість і поведінка, гнучкість і адаптивність, а також здатність коригувати цілі при зміні ситуації. Причинами можливого зниження соціально-еколого-економічної ефективності функціонування міст з причин людського впливу є невідповідний рівень задоволення потреб мешканців, конфлікт інтересів потенційних інвесторів, а також прийняття нерациональних управлінських рішень. У Львові відсутня територіальна громада міста як юридична особа, вплив локальних громад обмежений лише на невеликі прибудинкові території, неефективно працюють органи самоорганізації населення, немає ефективних механізмів залучення громади до вирішення міських проблем.

У *функціональному вимірі (F)* реалізуються функції виробництва й обслуговування, культури і освіти, транспорту і зв’язку, спорту і рекреації, управління та інформування. Структура функціональних об’єктів великою мірою зумовлює специфіку міста й оточення (промислові, курортні, науково-освітні, транспортні зони й вузли).

Умови (U) міста як містобудівного комплексу включають наявні ресурси життєдіяльності (природно-ландшафтні, територіальні, матеріальні, фінансові), а також політико-правові умови, вимоги й обмеження як чинники функціонування, організації і розвитку. З найдавніших часів на розвиток Львова впливали природні й геополітичні умови, мережа зовнішніх комунікацій. Вони визначали функціональну специфіку міста та особливості його планувальної структури. Умови змінюються залежно від зміни характеристик розташування, природно-ландшафтною ситуації, параметрів і вимог до функції (технологічних, екологічних, споживчих тощо). Поєднання великої кількості змінних зумовлює різні варіанти умов. Уточнювати умови слід щодо конкретного об’єкта (задачі) з урахуванням зміни параметрів і режимів функціонування.

Геометричний вимір (G) враховує розмірні характеристики містобудівних зон і об’єктів (площі, відстані, конфігурації), їхнє розташування у межах комплексу; охоплює розташування міста, структуру розпланування й інші територіальні характеристики. Відповідно, зниження ефективності функціонування міста пов’язується з неефективним використанням вигідного розташування міста, недоліками розпланування й використання території. Стосовно Львова

причинами, що зосереджені у цьому вимірі та які впливають на ефективність міста, є: надкомпактність територіальної структури і брак територій для нових функцій; складена радіально-кільцева структура при слабкому розвитку кілець; малоефективне використання транзитного потенціалу; незавершеність об'їзної кільцевої дороги та неефективний зв'язок внутріміської й зовнішньої транспортних мереж.

Оскільки місто визначено як динамічну систему, важливим виміром його властивостей є час. *Часовий вимір T* охоплює історію, вікові характеристики наявних об'єктів та напрями розвитку. На сьогодні в просторовій структурі Львова перебувають тисячі об'єктів – пам'яток історії, культури й архітектури різного охоронного рівня й значення. У цьому вимірі посилюється правовий та архітектурний хаос щодо історичного середовища міста.

Кожен вимір простору описується відповідною множиною кількісних і якісних характеристик, які конкретизуються стосовно певних містобудівних задач.

Розгляньмо просторові взаємодії. У площині взаємодій “людина – функція” (*LF*) оцінюють достатність і корисність функцій стосовно побутових, культурних, духовних, інформаційних та інших потреб людей, а також якість трудових ресурсів (показники рівня кваліфікації стосовно певної функціональної сфери та вікові характеристики); зайнятість людей у різних функціональних сферах; характеристику інвесторів і осіб, які приймають рішення. Негативно на ефективність міста впливають низький рівень забезпечення функціональних потреб та низький фаховий рівень управлінців і кадрів для розробки містобудівної документації.

Парні поєднання LU стосуються оцінки умов життя людей у місті та його окремих районах, їхньої комфортності й безпечності, вказують на наявність територій, придатних для переосвоєння, можливості формування агломерацій і розширення рекреаційних територій (місто володіє потенціалом зелених площ та можливостями їх розширення за рахунок Брюховицького й Винниківського лісів при їх перетворенні в лісопарки).

У площині *LG* оцінюються показники щільності населення, рівномірності заселення й особливості освоєння території, відстані переміщення людей у просторі, а також такі характеристики, як демографічні процеси, мережа комунікацій, питомі показники забудови.

Поєднання LT характеризує динаміку людського виміру (приріст населення, міграцію), вікову структуру мешканців; історичну цінність простору, перспективи соціально-економічного розвитку міста. У цій площині аналізують тенденції і прогнозують зміни характеристик людського потенціалу на перспективу. Стосовно Львова причинами зниження ефективності міста є: неврахування динаміки чисельності населення (еміграція й імміграція); руйнування історичного середовища та нехтування традиціями; необґрунтованість містобудівних рішень щодо перспективного розвитку, зокрема демографічних прогнозів.

Потрійні поєднання векторів окреслюють тривимірний простір взаємодій їхніх компонентів. У ньому розкриваються можливості глибшого аналізу містобудівних ситуацій і структуризації завдань урбаністичної діяльності. Зокрема, у поєднанні *LFU* можна охарактеризувати умови праці людей, трудові та матеріальні ресурси певної функціональної сфери; у поєднанні *LFT* – оцінити динаміку зайнятості населення та ін.

Почетверні взаємодії п'ятивекторного містобудівного простору означають фіксацію одного з вимірів. Так, у поєднанні *LUFG* оцінюється просторова ситуація на певний фіксований момент часу, яка описується характеристиками стану всіх інших вимірів. Це мета передпроектного аналізу, на висновках якого формулюються містобудівні завдання розвитку системи. Фіксація геометричного виміру в поєднанні *LUFT* дає можливість охарактеризувати соціальні, демографічні, функціональні процеси в міському комплексі та оцінити їхні екологічні наслідки. Фіксуючи умови певного містобудівного простору, формується клас завдань типового проектування. За конкретизації умов, здійснюється приведення типового проекту до умов місцевості та вимог замовника.

Повна множина характеристик простору й містобудівних завдань формується у *п'ятивимірному поєднанні* (LFUGT). Рівень просторової організації міського системного комплексу оцінюється інтегральним показником соціально-еколого-економічної ефективності, що містить показники корисності, економічності, екологічності і безпеки функціональної сфери, естетики простору. Підвищення ефективності та гармонізація містобудівної системи вимагає розгляду всього масиву характеристик п'ятивимірного простору.

Аналіз і оцінку просторової ситуації у Львові, викликів і загроз, які має місто, можна продовжити відповідно до окресленої методології багатовимірного аналізу (Габрель М., 2004), однак обсяг статті не дозволяє охопити й детально проаналізувати всю множину взаємодій вимірів. Виділимо проблеми й дефекти просторової ситуації у Львові, обумовлені помилками фахівців-урбаністів і влади в останнє десятиліття.

1. *Забудова долини Полтви* – єдиного природного “каналу” провітрювання центру Львова, що розташовується в межах Львівської улоговини, матиме негативні екологічні наслідки для міста і його центральної частини. У попередніх генпланах передбачалось збереження цього екологічного коридору. В пізніших проектах пропонувалось забудова вздовж вул. Липинського невисокими громадськими об'єктами. Сьогодні цю територію інтенсивно забудовують багатоповерховим житлом по всій території. Отже, загострюються проблеми збереження екологічного комфорту в місті, насамперед у його центральній частині.

2. *Відсутність системності в резервуванні територій у приміській зоні* під житло, лікувально-рекреаційні та інженерно-технічні функції. Наприклад, у Брюховичах на території колишніх артскладів було передбачено спорудження багатофункціонального міського лікарняного комплексу. Нині ведеться проектування та забудова однородинними будинками. Житлове й інші види будівництва в приміській зоні ведуться безсистемно, без урахування специфіки природно-ландшафтних та містобудівних умов оточення й цілісного врахування перспектив території як зони спільних інтересів міста і прилеглих громад.

3. *Загострення транспортних проблем з причин ігнорування вимог і положень діючих до 2025 р. генплану та пропозицій їх вирішення*. Зокрема, неможливим є:

- продовжити автомагістраль від автовокзалу на Сихів (напрямо забудовано);
- продовжити вул. Луганської – Широка (Левандівка – Білогорща) через забудову на окремих фрагментах;
- створити транспортні розв'язки на загальноміських магістралях по вул. Шевченка (біля автотранспортувачів), де вул. Луганська вливається у вул. Шевченка; передбачалась розв'язка для реорганізації руху, та вона не має перспектив до реалізації, оскільки територія близького оточення забудована (запропоноване примітивне саморегульоване кільце, яке тільки ускладнить ситуацію).

Запропоновано популістські гасла, зокрема, *Львів – місто коротких відстаней*, і недоцільності розвивати ефективні засоби громадського транспорту. Для компактних систем, до яких належить місто, це об'єктивна перевага. Аналогія: мале місто, яке вважається містом пішохода, має рівень автомобілізації не нижчий, ніж у великих містах. Причина – нерозвинутість у малих містах систем громадського транспорту та фактор престижності володіння автомобілем.

4. *Відсутність системної житлової політики* та хаотична забудова неоднаковими будинками. Житлове будівництво у Львові вийшло з-під контролю державних та органів місцевого самоврядування, переведено на комерційні засади. Житлова політика, на думку автора, полягає в аналізі й оцінці житлових проблем та вирівнюванні суспільством шансів щодо доступності житла, а не лише задоволення комерційних інтересів забудовників і влади.

5. *Інженерно-технологічні проблеми*, зокрема каналізування міста. Наприклад, на фрагменті вул. Торф'яна – Промислова в каналізовану Полтву (колектор 6×4,5 м) впадає колектор Західного обводу (від вул. Кульпарківської – район Левандівки – Білогорща – Торф'яна) діаметром 2,6 м. На цьому фрагменті колектор колишньої Полтви не справляється з навантаженнями і виникає

затоплення територій та підвалів, розташованих поряд будинків. Генеральним планом передбачалося розширення каналізації на фрагменті вул. Торф'яна – Промислова та будівництво дублера діаметром 2,6 м. На сьогодні реалізація проекту є неможливою, оскільки територія інтенсивно забудована багатоповерховими будинками з порушенням вимог генплану.

6. В останньому радянському генплані передбачалось *призупинення промислового розвитку*, насамперед через нестачу трудових ресурсів у місті, велику кількість маятникових мігрантів, специфіку умов і ресурсів Львова. Ця функція в місті розвивалась не створенням нових, а реконструкцією і модернізацією існуючих підприємств. На сьогодні зруйновано економічну сферу міста, загострилися питання його економічних перспектив, і це не розглядають у жодних стратегічних документах розвитку.

7. Не *розвивається містобудівна документація*, необхідна для керованого розвитку та ефективного функціонування міста. Розробляються лише локальні проекти, що приводить до порушень у функціональному зонуванні й безсистемної зміни функцій. Ігноруються також матеріали Львівської групової системи населених пунктів (Містопроект, 1985 рр.); Схеми планування територій області; генпланів приміських сіл і схем планування нових територіальних громад (Комплексні стратегії, 2011; матеріали Генерального плану Львова, 2008). Обласні структури розробляють містобудівний кадастр і базу даних, проте Львів не долучається до цієї роботи, щоб відслідковувати спільні інтереси на приміських територіях.

Можливими причинами зниження соціально-еколого-економічної ефективності Львова з погляду його функцій є також низька якість транспортного сполучення; низький рівень ділової, побутової та культурної діяльності; неадекватність цілей і засобів їхньої реалізації. У місті практично ліквідовано наукомістке виробництво, втрачено бренди міста, розвинувся тіньовий сектор, неефективно використовується комунальне майно.

II. Концептуальні положення просторової організації й розвитку “Великого Львова” (ідеї, принципи, макрохарактеристики) обґрунтовуємо з використанням моделі п’ятивимірного містобудівного простору (Габрель М., 2004), а також соціологічних і експертних методів. Модель багатовимірності містобудівного простору розкриває широкі можливості не лише для аналізу й оцінки просторових ситуацій, а й для узгодження та синтезу рішень просторової організації й розвитку міста.

Іншим важливим методологічним положенням пропонованого підходу є основні положення теорії еволюції та розвитку, відповідно до якої виділяються три фундаментальні чинники: спадковість, мінливість і відбір. *Спадковість* – спроможність організмів передавати спадкові ознаки, збереження і відтворення в майбутньому основних ознак зовнішньої і внутрішньої будови. Ключову роль у містобудуванні відіграє історичний тип просторової структури. *Мінливість* – здатність організмів набувати нових ознак серед представників цього виду в процесі розвитку, тобто як зміна і розвиток у часі умов, людей та функцій містобудівних систем; враховує динаміку міського простору для забезпечення місту стабільності в розвитку. У *відборі* в містобудуванні ключову роль відіграє людина – це відбір чинників, які спроможні зберегти й розвинути місто.

Місто трактується як ергатична система (з поведінкою), а відповідно, до його організації й розвитку доцільно глибше застосувати загальну теорію систем. Отже, методологічною платформою просторової організації і розвитку міста й оточення як складного системотехнічного комплексу є: положення загальної теорії систем та системотехніки; модель п’ятивимірності містобудівного простору (дисциплінує логіку мислення, аналізу й оцінки просторових ситуацій, а також обґрунтування рішень); теорія еволюції й розвитку, що ґрунтується на фундаментальних поняттях спадковості, мінливості й відбору.

Формування концепції “Великий Львів” як узгодження локальних і загальних інтересів слід розпочати з окреслення й узгодження мети (цілей), загальних і часткових критеріїв оцінки її досягнення; визначити пріоритети (ресурсні й часові); ієрархію влад і повноважень; узгодження

взаємодій. Особливої уваги потребує оптимізація меж, аналіз ресурсів і шляхів їх використання та відповіді на питання – “чи доцільно за них боротися?”.

Концепція – загальний задум організації й розвитку системи, що відображається в ідеях, принципах і макрохарактеристиках; охоплює та узгоджує політико-правовий, територіально-ландшафтний, експлуатаційно-технологічний та інші аспекти. Концепція розвитку Львова як великого і величного міста обумовлює *обмеження*, які визначають режими розвитку:

- наявність і потреба збереження цінних елементів природного середовища (об’єктів природно-заповідного фонду, пам’яток садово-паркового мистецтва, пам’яток природи);
- необхідність збереження сформованого середовища (пам’яток історії, культури, архітектури), цінної забудови й історичної планувальної структури;
- обмеженість територіальних ресурсів та висока компактність і щільність забудови;
- дефіцит ресурсів для водопостачання (розташування міста на Головному європейському вододілі) – зростання водопостачання вимагатиме освоєння нових водозаборів на віддалених територіях;
- розташування міста в зоні специфічних метеорологічних умов і високого забруднення атмосфери;
- обмежені можливості для нарощування потужності існуючих очисних споруд.

Обґрунтовано загальні *вимоги* до організації та розвитку міського простору “Великого Львова”: актуалізації активних і виявлення незадіяних функцій; збільшення ваги допоміжних функцій; забезпечення пристосованості до зовнішніх умов як узгодженість зовнішніх і внутрішніх функцій у системі; підвищення корисності функцій як їхня здатність задовольняти потреби; підвищення ефективності системи як співвідношення корисності до затрат на її створення й діяльність; розвиток гнучкості системи як здатність реагувати на зміни в зовнішньому оточенні. Кожна із вимог відображається показниками (коефіцієнтами), визначає конкретний аспект якості системи та окреслює напрями її вдосконалення. Стосовно Львова вимоги передбачають, зокрема:

- потребу повертати промисловість у місто, оперту на нових досягненнях і знаннях (громада є власником, контролером і підприємцем), відповідно, економіка має орієнтуватись на прибуток громади;
- раціоналізацію прав власності, зокрема на землю в місті та на прилеглих територіях, як умови стимулу розвитку інфраструктури. Ситуацію в містах доведено до стану, коли важко вирішувати проблеми розвитку без формування нової просторової політики в місті;
- розвиток інклюзивних економічних і політичних інститутів (децентралізація й рівномірний розподіл влади і ресурсів), на відміну від екстрактивних, що базуються на централізації й розподілі влади й ресурсів у межах окремих груп. Збереження системи екстрактивних інститутів накладає обмеження для розвитку: брак творчої ініціативи та інновацій, зосередження прибутків в олігархічній еліті, боротьба за місце в еліті, – все це гальмує розвиток, руйнує закон, регіон і державу;
- в обґрунтуванні рішень ширше використання якісних характеристик простору, але не протиставлення їх кількісним показникам.

Концепція передбачає систему проєктних рішень та вирішення задач, які зібрано в групи: територіального розвитку; функціонального зонування та використання територій; комунікаційні (задачі транспортного типу); розміщення (нових об’єктів у складеній просторовій структурі міста); збереження середовища; формування громадського простору.

Стисло зупинимось на деяких пропозиціях, окремі з яких закладені в чинному генплані та які влада ігнорує і не реалізує. Виділимо ті з них, що пов’язані з концепцією “Львів ХХІ ст. – великий і величний”.

1. *Задачі територіального розвитку, резервування територій для містобудівних потреб розвитку Львова, оптимізації відносин міста й оточення.* Напрями розвитку, закладені в різних стратегічних і містобудівних документах, характеризуються спробою перейти на нові “стежки” в

умовах радикальних політичних і соціально-економічних змін. Розвиток міста скеровано на гуманізацію середовища, його розвиток як науково-інноваційного й культурно-туристичного центру, що визначено в пострадянських документах (Комплексна стратегія, 2011).

Передбачено створення містобудівної системи “Великий Львів” (Львівської міської агломерації радіусом приблизно 30 км, яка включала б у себе: м. Львів, м. Винники, м. Дубляни, смт Брюховичі, Рудно – разом 26 населених пунктів на території 33 тис. га, з населенням 816 тис., зокрема поза межами Львова 83 тис.). Йдеться про необхідність резервувати земельні ділянки спільного інтересу на прилеглих до межі міста територіях. Для цього слід: розробити схему планування приміської зони м. Львова та засади спільної просторової політики в межах містобудівної системи “Великий Львів”; здійснити укладання угод з приміськими громадами щодо режиму використання територій спільних інтересів і встановлення мораторію на їх нецільове використання; встановити і затвердити нові межі м. Львова. Водночас передбачається резервування територій для розміщення комунальних об’єктів міста, для чого необхідно було отримати згоду на розробку відповідного містобудівного обґрунтування від приміських територіальних громад, а також провести передпроектні вишукувальні роботи.

2. Резервування території для будівництва вулично-дорожньої мережі та об’єктів громадського транспорту міста і його зв’язку з надсистемою. Стосовно Львова зростає роль міста як комунікаційного й логістичного центру Західного регіону України, що пов’язується з планованим завершенням кільцевої дороги та поєднанням з міжнародними транспортними комунікаціями.

Задля уникнення транспортних проблем, а також поліпшення екологічної ситуації й умов проживання загалом передбачається *розвиток магістральної вулично-дорожньої мережі (комунікаційні задачі)*, зокрема: будівництво окремих ділянок внутрішнього транспортного кільця (продовження вул. Луганської) від вул. Стрийської до Городецької; будівництво вул. Рясівської з транспортними розв’язками. Розвиток магістралей безперервного руху по вул. Луганська, Сяйво, Левандівська, Ярошенка, Липинського, Пластова, Богданівська, Пасічна з розташуванням крупних перехоплюючих гаражів-стоянок у зонах транспортних вузлів, обмеження в’їзду в центральну частину міста. Формування другого кільця: вул. Наукова – Проектована, Рясівська, з виходом через райони Рясне, Збоїща до Київської траси.

3. Щодо розвитку *інженерної інфраструктури та об’єктів забезпечення життєдіяльності міста*. Першочерговим залишається будівництво сміттєпереробного заводу з застосування технології TERMOSLECT, що дозволить у доволі стислі терміни вирішити питання з наявним сміттям і сміттєзвалищем, оздоровлення прилеглої території та її рекультивації. Його переваги: сміття переробляється без попереднього сортування (зокрема й того, що перебуває сьогодні на закритому полігоні); відсутня потреба в полігоні для складування нового сміття в зв’язку з можливістю організації роботи заводу “з коліс”; відсутні будь-які шкідливі для навколишнього середовища залишки для подальшого захоронення після переробки. Отримано позитивний висновок Інституту екології та токсикології щодо можливості застосування технології TERMOSLECT в Україні.

4. *Збереження природного комплексу та розвиток зелених територій міста*. Варто зберегти пропозиції, закладені в генеральному плані, в якому передбачалося: формування системи ландшафтно-рекреаційних територій шляхом встановлення юридичних меж існуючих парків і особливого режиму використання та забудови міжпаркових територій; створення і благоустрій парків у нових районах міста з доведенням їх загальної площі до нормативного показника шляхом будівництва нових парків загальною площею приблизно 120 га; перетворення 360 га прилеглих до міста лісів Брюховицького лісництва в міський лісопарк.

5. Втрачається напрям розвитку міста як *промислового центру*, у Львові відроджується легка промисловість на базі давальницької сировини та розвиваються центри комп’ютерних технологій.

Зберігається й розширюється адміністративно-політичний напрям, а також розвиток міста як центру торгівлі й послуг.

Для відродження міста як ділового центру необхідно створити у Львові загально-регіональний центр ділової активності й бізнесу (Siti). Місцезорозташуванням такого центру можуть бути території, які прилягають до загальноміського центру з північної частини, мають нижчу щільність забудови, меншу історичну й матеріальну цінність, і можуть бути використані для загальноміських потреб. Пропозиція передбачає принципове реформування мережі наземного транспорту, будівництво естакади замість залізниці в північній частині міста, створення сучасної транспортної інфраструктури у безпосередній близькості до центру міста на основних лініях транспортного руху.

Для містобудівного супроводу й проєктного забезпечення розвитку міста першочерговою залишається розробка низки документів, з яких доцільно виокремити найважливіші: розробка схеми планування приміської зони Львова; транспортної схеми міста в надсистемі; а також розвитку інженерної інфраструктури.

Висновки

1. Доведено необхідність упорядкувати систему стратегічних документів розвитку міст і територій у межах концепції “Великий Львів ХХІ ст.”, підвищення ролі концепцій і містобудівних документів в управлінні розвитком міста та зростанні ефективності використання його просторового потенціалу.

2. Запропоновано теоретико-методологічні положення розробки відповідних документів, які засновані на системному підході, багатовимірності містобудівного простору, а також положення еволюціоністики й розвитку, що охоплюють поняття спадковості, мінливості й відбору.

3. Розкрито вимоги до розвитку міста та підвищення ефективності його простору, алгоритм обґрунтування рішень і розробки концепції “Великого Львова ХХІ ст.” як великого й величного. Концепція вміщує основні ідеї, принципи організації і розвитку, а також макропоказники містобудівної системи на визначений часовий горизонт, завершується набором конкретних проєктних рішень і пропозицій.

Бібліографія

- Білоконь Ю. М., 2003. *Регіональне планування (теорія і практика)*: моногр. К.: Логос. 246 с.
- Вадимов В. М., 1998. Порядок из хаоса: новый диалог с урбанизированной средой (к вопросу о методологии). *Традиції та новачі у вищій архітектурно-художній освіті*. Харків: ХХІІІ, вип. 6, с. 16–20.
- Дёмин Н. М., 1991. *Управление развитием градостроительных систем*. К.: Будівельник. 184 с.
- Осітнянко А. П., 2001. *Планування розвитку міста*: моногр. К.: КНУБА. 460 с.
- Бевз М., Бірюльов Ю., Богданова Ю., Дідик В., Іваночко У. та ін. / за ред. Г. Петришин, 2008. *Архітектура Львова. Час і стилі ХІІІ–ХХІ ст.* Ін-т архіт. Нац. ун-ту “Львів. Політехніка”, Громад. орг. “Ін-т Львова”. Львів: Центр Європи. 720 с.
- Плешкановська А. М., 2005. *Функціонально-планувальна оптимізація використання міських територій*. К.: Вид. ін-т урбаністики. 190 с.
- Посацький Б., 2011. Просторова трансформація загальноміського центру Львова (впродовж ХХ ст. і на початку ХХІ ст.). *Досвід та перспективи розвитку міст України*. Укр. держ. наук.-дослід. ін-т проєктів. міст “Діпромісто” ім. Ю. М. Білоконя, Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. К., вип. 20, с. 154–163.
- Черкес Б. С. та Лінда С. М., 2010. *Архітектура сучасності: остання третина ХХ – початок ХХІ століть*: навч. посіб. Львів: Нац. ун-т “Львів. політех.”. 380 с.
- Нудельман В. І., 1989. *Генеральний план населеного пункту*. Київ. К., Українська Радянська Енциклопедія ім. М. П. Бажана, т. 1, с. 241–242.
- Палеха Ю. М., 2004. Питання типізації населених пунктів України для грошової оцінки їх земель. *Український географічний журнал*, № 2, с. 17–21.
- Дехтяренко Ю., Драпівковський О. та Іванова І., 1997. *Регулювання земельних відносин у місті*. К.: Основи. 142 с.

- Габрель М. М., 2004. *Просторова організація містобудівних систем*: моногр. К.: А.С.С, 400 с.
- Комплексна стратегія розвитку Львова 2012–2025*[online], 2011. Львів. Львівська міська рада. Доступно: <http://management.lviv.ua/aktualno/news/item/492-stratehiya2025> [Дата звернення 03 квітня 2020].
- Матеріали Генерального плану Львова* [online], 2008. Львів. Львівська міська рада. Доступно: https://city-adm.lviv.ua/lmr/images/stories/arhitect/123/01_genplan.pdf ; <https://city-adm.lviv.ua/lmr/map-of-urban-conditions-and-restrictions> ; <https://city-adm.lviv.ua/lmr/plany-zonuvannia> [Дата звернення 07 квітня 2020].

References

- Bilokon' Yu. M., 2003. *Rehional'ne planuvannya (teoriya i praktyka)*: monohr. K.: Lohos. 246 s.
- Vadymov V. M., 1998. *Poryadok yz khaosa: novyy dyaloh s urbanyzyrovannoy sredoy (k vop-rosu o metodolohyyi). Tradytsiyi ta novatsiyi u vyshchyy arkhitekturno-khudozhniy osviti*. Kharkiv: KHKHPI, vyp. 6, s. 16–20.
- Dėmyn N. M., 1991. *Upravlenye razvytyem hradostroytel'nykh system*. K.: Budivel'nyk. 184 s.
- Ositnyanko A. P., 2001. *Planuvannya rozvytku mista*: monohr. K.: KNUBA. 460 s.
- Bevz M., Biryul'ov YU., Bohdanova YU., Didyk V., Ivanochko U. / sa red. H. Petryshyn, 2008. *Arkhitektura Lvova. Chas i styli XIII–XXI st.* In-t arkhitekt. Nats. un-tu “L'viv. Politekhnik”, Hromad. orh. “In-t L'vova”. L'viv: Tsentr Yevropy. 720 s.
- Pleshkanov's'ka A. M., 2005. *Funktsionalno-planovalna optymizatsiya vykorystannya miskyykh terytoriy*. K.: Vyd. in-t urbanistyky. 190 s.
- Posats'kyi B., 2011. *Prostorova transformatsiya zahal'nomiskoho tsentru Lvova (vprodovzh KHKH st. i na pochatku KHKHI st.). Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrayiny*. Ukr. derzh. nauk.-doslid. in-t proektuv. mist “Dipromisto” im. YU. M. Bilokonya, Kyiv. nats. un-t bud-va i arkhitekt. K., vyp. 20, s. 154–163.
- Cherkes B. S. ta Linda S.M., 2010. *Arkhitektura suchasnosti: ostannya tretyna KHKH – pochatok KHKHI stolit*: navch. posib. Lviv: NU “Lviv. politekh.”. 380 s.
- Nudelman V. I., 1989. *Heneral'nyy plan naselenoho punktu*. Kiyiv. K., Ukrayins'ka Radyans'ka Entsyklopediya im. M. P. Bazhana, t. 1, s. 241–242.
- Palekha YU. M., 2004. *Pytannya typizatsiyi naselenykh punktiv Ukrayiny dlya hroshovoyi otsinky yikh zemel'*. *Ukrayins'kyi heohrafichnyy zhurnal*, №2, s. 17–21.
- Dekhtyarenko YU., Drapikov's'kyi O. ta Ivanova I., 1997. *Rehulyuvannya zemel'nykh vidnosyn u misti*. K.: Osnovy. 142 s.
- Habrel' M. M., 2004. *Prostorova orhanizatsiya mistobudivnykh system*: monohr. K.: A.S.S, 400 s.
- Kompleksna stratehiya rozvytku L'vova 2012–2025*[online], 2011. L'viv. L'viv-s'ka mis'ka rada. Dostupno: <http://management.lviv.ua/aktualno/news/item/492-stratehiya2025> [Data zvernennya 03 kvitnya 2020].
- Materialy Heneral'noho planu Lvova* [online], 2008. L'viv. L'vivs'ka mis'ka rada. Dostupno: https://city-adm.lviv.ua/lmr/images/stories/arhitect/123/01_genplan.pdf ; <https://city-adm.lviv.ua/lmr/map-of-urban-conditions-and-restrictions> ; <https://city-adm.lviv.ua/lmr/plany-zonuvannia> [Data zvernennya 07 kvi-tnya 2020].

Mykola Habrel

Lviv Polytechnic National University

Doctor of Engineering Sciences, Professor, Head. Chairs architectural design

Institute of Architecture and Design

e-mail: mykola.m.habrel@lpnu.ua

orcid: 0000-0002-2514-9165

TO THE CONCEPT “LVIV IN XXI CENTURY. GREAT AND MAJESTIC”

© Habrel M., 2020

The article substantiates the directions of spatial organization and development of Lviv in the context of formation urban establishment “Greater Lviv” – a systematic complex with unique behaviour. The methodology

of developing conceptual documents of spatial organization and urban development in new political and socio-economic conditions is substantiated. The methodological platform for the implementation of this work includes the position of the general theory of systems and systems engineering; evolution and development theory based on fundamental concepts of heredity, variability and selection; a five-dimensional model of urban space that is used to analyze and evaluate spatial situations and to substantiate conceptual design decisions. The concept (a general concept of system development), reflected in the ideas, principles and macro characteristics, is aimed at reconciling administrative-legal, territorial-landscape, socio-economic, operational-technological and other aspects of the formation and spatial development of "Greater Lviv".

The necessity to streamline the system of development of strategic documents for cities and territories, to increase the role of concepts and master plans in managing urban development and to increase the efficiency of using their potential has been proven.

The requirements for the development of the city and increasing the efficiency of its space, the algorithm for substantiating decisions and developing the concept of "Greater Lviv" are revealed. The concept includes basic ideas, principles of organization and development, as well as macro indicators of the urban planning system for a certain time horizon and ends with a set of specific design decisions and proposals. The core idea is forming of Lviv as a big and majestic city.

Key words: urban development, "Greater Lviv" urban development, multifunctional development, five-vector city space.